

Relationen mellan stat och individ i narkotikapolitiken – Perspektiv från Locke och Rousseau

Abstract

Uppsatsens huvudsyfte är att spegla relationen mellan stat och individ så som den tar sig uttryck i lagen om konsumtionsförbud av narkotika. Med hjälp av regeringspropositioner och filosofiska teorier av Locke och Rousseau presenteras en analys av politisk-filosofisk karaktär. Av analysen framkommer det att beroende på vilken syn av relationen mellan stat och individ man har, är avgörande för huruvida man anser att lagen mot konsumtion av narkotika är rättfärdig eller inte. Vi påvisar att Locke lägger störst vikt vid individens frihet, medan Rousseau lägger störst vikt vid kollektivets bestämmanderätt.

Nyckelord: Stat, individ, allmänvilja, frihet, självbevarelse, Rousseau, Locke, Narkotika

Antal ord: 8367

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Problemformulering.....	3
1.3	Metod och Material.....	4
2	Teori.....	5
2.1	John Locke.....	5
2.2	Jean-Jacques Rousseau.....	7
3	Analys.....	9
3.1	Locke och svensk narkotikapolitik.....	9
3.2	Rousseau och svensk narkotikapolitik.....	13
4	Diskussion och slutsats.....	18
5	Referenser.....	19

1 Inledning

Narkotikafrågan har under lång tid haft förhållandevis hög profil i den svenska politiska debatten. Detta trots att Sveriges narkotikaproblem är relativt begränsade, sett ur ett internationellt perspektiv (Olsson, 2011, s. 15). Idag bygger Sveriges narkotikapolitik på en nolltolerans där allt bruk av narkotikaklassade medel är kriminaliserat, bortsett från det medicinskt motiverade. Politikens huvudsakliga mål är ett narkotikafritt samhälle (Olsson, 2011, s. 18). Vad är det som ligger till grund för denna restriktiva narkotikapolitik, och hur har den utvecklats genom åren?

Ett narkotikafritt samhälle kan idag låta som ett orealistiskt mål. Börje Olsson ställer upp en hypotes om hur detta mål uppkom, genom att hänvisa till narkotikaproblemets begränsade omfattning. När narkotikaproblemet på allvar började tas upp i den svenska samhällsdebatten var det än av sådan omfattning att det fanns en stark tro på att det kunde lösas. Dessutom ansågs narkotika i Sverige vara något förhållandevis nytt och nationellt främmande, vilket säkerligen bidrog till tron på en fullständig lösning. Därtill präglades det svenska samhällsklimatet vid denna tid av en rotad tro på välfärdssamhället och den offentliga ekonomin (Olsson, 2011, s. 18).

Vi anser i enlighet med Olsson att narkotikaproblemet har en konstruktivistisk grund. Problemet kan nämligen inte ha grundat sig i enbart empiriska data och statistik, eftersom sådan statistik inte hade varit tillräckligt uppseendeväckande i relation till narkotikaproblemets uppmärksamhet. Istället har problemet skapats och definierats med utgångspunkt i vissa makt- och kunskapsförhållanden (Olsson, 2011, s. 24). En avgörande aspekt för huruvida narkotikan ska kunna definieras som ett samhällsproblem eller inte, menar Olsson, är den sociala, alltså vilka sociala grupper som pekats ut som missbrukare (Olsson, 2011, s. 28). Dessa grupper, alltså vem det är som använder narkotika, ligger till grund ”för hur problemen uppfattas, definieras och vilka åtgärder som sätts in” (Olsson, 2011, s. 31). I den här uppsatsen ska vi undersöka den bild av relationen mellan stat och individ som framträder genom lagen mot konsumtion av narkotika.

1.1 Bakgrund

Narkotikaproblemets och narkotikapolitikens utveckling i Sverige är alltså starkt kopplat till vilken som anses vara den dominerande missbrukargruppen, och vi ska därför kort redogöra en historik över vilken roll fyra olika missbrukargrupper har haft i denna process, och varför narkotikan inte kom att uppfattas som ett allvarligt samhälleligt problem förrän under 50-talet. (Olsson, 2011, s. 31).

Den tidigaste kända typen av narkotikamissbruk uppstod som en konsekvens av rationella läkarbehandlingar. Patienter blev beroende av medicinska droger och läkarna betraktade deras missbruk som en sjukdom. De medicinska missbrukarnas narkotikaproblem var därför svårt att beskylla och se än annat som ett individuellt problem mellan patient och läkare. De folkliga missbrukarna är en mer svårdefinierad grupp men innefattar de som började bruka sådana preparat som räknades till det folkmedicinska området. Även om detta missbruk inte var en konsekvens av rationella läkarbehandlingar låg dess orsak trots allt i medicinsk behandling, om än ”folkelig”, vilket gjorde det svårt att moraliskt klandra även denna grupp. Den tredje gruppen, de psykiskt sjuka missbrukarna, spelade en roll i narkotikaproblemets utformning genom att de fick utgöra sinnesbilden av narkotikamissbrukare och således dramatiserade synen på narkotikabruk generellt då deras sjuka beteende likställdes med den generella missbrukarens personlighet. Ingen av missbrukargrupperna som hittills har nämnts har dock ansetts vara hotande eller illavarslande i förhållande till samhällets värden och etablissemang. Missbruket inom dessa grupper ansågs istället vara individuella då det inte fanns någon utbred uppfattning om några mot samhället negativa konsekvenser så som våld och annan brottslighet (Olsson, 2011, s. 32-33)

Denna syn kom dock att ändras då den dominantaste missbrukargruppen kom att bli den så kallade subkulturella. På 1950-talet började ett amfetaminmissbruk spridas och bli allt mer vanligt i kriminella kretsar. Med detta fenomen fanns inte längre några medicinska orsaker som kunde rättfärdiga missbruket, samtidigt som den moraliska inställningen till kriminalitet överlag gjorde det lätt att i denna grupp sätta narkotikabruket i sig i dålig dager. Narkotikaproblemet kom att växa ytterligare i allmänhetens ögon när cannabis under 50- och 60-talet starkt kom att kopplas till olika musik- och konstkulturer. Faktumet att dessa subkulturer till stora delar utgjordes av ungdom, stärkt av en framväxande hotbild från media, bidrog snabbt till att narkotikaproblemet skulle ”omformuleras från ett individuellt och medicinskt problem till ett offentligt, socialt och rättsligt problem” (Olsson, 2011, s. 34).

År 1967 tillsattes den första stora statliga utredningen om narkotikaproblemet i Sverige. Denna utredning, utförd av den för ändamålet uppkomna Narkomanvårdskommittén, ledde till en proposition som framlade ett förslag om en ny narkotikastrafflag som trädde i kraft den 1 april 1968 (Träskman, 2011, s. 55). Innan narkotikastrafflagen uppkom fanns i Sverige en mer begränsad lagstiftning mot narkotikabrott, främst i form av anpassningar till internationella narkotikakonventioner utförda av FN och EU. FN:s första konvention undertecknades år 1961 och hade som huvudsakligt syfte att förpliktiga alla medlemsstater att införa en lagstiftning mot narkotika, och i förlängningen att underlätta för en internationell kontroll av all narkotikaverksamhet. Import, tillverkning, export, försäljning, överlåtning eller innehav av narkotika i annat ändamål än medicinskt eller vetenskapligt ska alla vara illegala handlingar. Denna konvention hade även en bilaga som listade vilka substanser som klassas som narkotika (Träskman, 2011, s. 46). Nästa narkotikakonvention, den så kallade ”psykotropkonventionen”, undertecknades år 1971 och hade som huvudsakligt

syfte att utöka listan över narkotikaklassade preparat, med fokus på sådana ämnen som kan produceras på teknisk väg (Träskman, 2011, s. 47).

Ingen av FN:s narkotikakonventioner förpliktigar en kriminalisering av eget bruk av narkotika. Inte heller EU:s rambeslut angående narkotikahandel kriminaliserar eget bruk av narkotika. I detta rambeslut, som är den tyngsta lagbestämmelsen som berör narkotikakontrollen inom EU, framgår krav på kriminalisering av handlingar som exempelvis framställning, tillverkning, extraktion och beredning, *förutom* i de fall då ”gärningsmännen har handlat endast i syfte att tillfredsställa deras egen privata konsumtion så som den definieras i nationell lagstiftning” (Träskman, 2011, s. 49). Det är alltså upp till varje stat att bestämma i denna fråga.

När narkotikastrafflagen stiftades år 1968 fanns en tydlig avsikt att hålla själva missbrukarna utanför lagen då den straffrättsliga kontrollen skulle ligga på de som tillverkade och spred narkotikan. Det egna bruket gjordes alltså inte straffbart detta år. Det skulle dröja tjugo år innan det egna bruket blev kriminaliserat, år 1988 (Träskman, 2011, s. 59). Bakom beslutet fanns en intensiv debatt, och de båda sidornas argument kommer behandlas mer ingående i arbetets analys. Det kan dock vara av värde att kortfattat nämna huvudargumenten här. Förespråkarna av straffbeläggandet av det egna bruket betonade särskilt vikten av nolltolerans, att staten bör ta avstånd från all typ av befattning med narkotika samt stå för en konsekvent politik i kampen mot det narkotikafria samhället. Motargumenten betonade istället att en kriminalisering av det egna bruket skulle gå emot svenska straffrättsliga principer samt att lagen kunde avskräcka vårdbehövande missbrukare från att söka vård (Träskman, 2011, s. 59).

År 1993 skärptes straffet för eget narkotikabruk genom att fängelse infördes i straffskalan. Den tidigare lagstiftningen definierade narkotikabruket som ett rent bötesstraff. Huvudargumentet bakom skärpningen var ett mer samstämmigt straffvärde mellan de olika ringa narkotikabrotten. Genom skärpningen fick polisen även rätt att kroppsbesiktiga personer, i form av urin- och blodprov, vid skälig misstanke om bruk av narkotika. I en utredning från brottsförebyggande rådet över rättsväsendets insatser mot det egna narkotikabruket framgår det att polisen sedan 1990-talet allt mer markant satsat på den ringa narkotikabrottsligheten, och framför allt på det egna bruket (Träskman, 2011, s. 60-61).

1.2 Problemformulering

Kriminaliserandet av eget bruk av narkotika är en anmärkningsvärd politisk händelse. Det som gör lagen mot narkotikakonsumtion intressant är att de handlingar som genom lagen kriminaliserats i första hand riktar sig mot den egna personen. Denna typ av lag aktualiserar många principiella frågor som berör

individ, staten och relationen emellan. Med följande frågeställning försöker vi fånga denna spänning som vi vill undersöka djupare genom analys:

Hur framstår relationen mellan, och synen på, stat och individ vid granskning av lagen mot konsumtion av narkotika, utifrån Locke och Rousseaus teoretiska perspektiv?

Vi vill påvisa att narkotikapolitik handlar om mer än huruvida narkotika är farligt eller inte. Undersökningen syftar till att åskådliggöra och besvara några av de principiella frågor som lagen aktualiserar. Genom att bl.a. granska propositioner kopplade till lagen med hjälp av politisk teori anser vi oss kunna åskådliggöra och påvisa detta.

1.3 Metod och Material

Vare sig man vill det eller inte sker någon slags tolkning av teorin och materialet då man läser och analyserar det. Det är därför av yttersta vikt att vi tydligt åskådliggör hur vi tolkar teorierna och materialet. Detta är något vi ämnar göra. På så vis anser vi oss kunna uppfylla den intersubjektivitet som är viktigt, trots läsarens potentiellt olika ställningstagande. Vi har därmed valt att inte ha någon fullt ut utstakad eller uttalad metod. Detta ger oss stora fördelar på så vis att vi kan undersöka vad vi vill i de politiska teorierna och i materialet, och på det vis vi finner lämpligt.

Vi har valt att inkludera två regeringspropositioner som analysmaterial att tillämpa våra teorier på. Dessa är prop. 1987/88:71 och 1992/92:142; d.v.s. angående konsumtionsförbudet av narkotika, respektive straffhöjningen av detsamma. Genom att granska propositionerna får vi en inblick i de argument som fördes för införandet av lagen – och dess eventuella straff. Sedermera tänker vi undersöka om argumenten kan ses som uttryck för synen på relationen mellan stat och individ.

Dessutom ha vi valt att inkludera två böcker som mer generellt syftar till att beskriva den svenska narkotikapolitiken och dess debatter genom tiderna. Dessa är Bengt Svenssons *Narkotikapolitik och Narkotikadebatt* och Börje Olssons (red.) *Narkotika: Om problem och politik*. Vårt syfte med dessa böcker är att för läsaren kunna teckna en områdesorientering kring ämnet, och i förlängningen, en meningsfull bakgrund till uppsatsens analys.

2 Teori

Frågeställningen i arbetet föregick valet av filosofer att studera. De filosofer vi valt, d.v.s. Rousseau och Locke, har valts främst för att de båda är så kallade kontraktsteoretiker. En kontraktsteoretiker behandlar det som brukar kallas samhällskontraktet, alltså det fenomen som representerar människans anledning och syfte att bilda en gemenskap, en stat. Kontraktsteorin kändes därför som den bästa källa för idéer kring relationen mellan individen och staten. Det finns givetvis flera kontraktsteoretiker än Rousseau och Locke. Att valet hamnade i just dessa två beror delvis på vår tidigare kontakt med dem båda, men också på en tro att vi genom deras teorier kan belysa vår frågeställning på olika, intressanta sätt som tidigare inte belysts.

De teoretiska verk vi har valt att studera är respektive filosofers mest kända och grundläggande politiskt-filosofiska verk. Det är också de verk i vilka varje filosof framför sina idéer om samhällets uppkomst och funktion. För Rousseaus del innebär detta att vi har valt att fokusera på böckerna *A Discourse on the Origin of Inequality* och framförallt *The Social Contract*. För Lockes del innebär det *Two Treatises of Government*. Verken är inte bara lika i den mån att de behandlar samma ämne, utan även i sättet de gör det på. Naturtillståndet används av både Rousseau och Locke som en motsats och förutsättning till samhället och gemenskapen.

2.1 John Locke

John Locke använde sig av ett naturtillstånd som utgångspunkt och referens i sin politiska filosofi. Han menade att alla människor enligt naturen är födda i jämlikhet. Ett naturtillstånd präglas alltså av jämlikhet i den mån att ingen människa har större makt eller auktoritet än någon annan (Locke, 2003, s. 269). Jämlikheten i sig härleder Locke till en viss egenskap som gör oss alla till människor, nämligen förmågan att kunna tänka abstrakt. Med denna förmåga kan vi uppfatta och förstå vår relation till gud, vilket leder oss till insikten att vårt liv finns till på grund av och till tjänst för Gud (Waldron, 2009, s. 189). I denna grund bottnar även Lockes idéer om frihet. Naturtillståndet är nämligen, förutom ett tillstånd av jämställdhet, ett tillstånd av frihet; med Lockes egna ord ”a state of perfect freedom” (Locke, 2003, s. 269). Friheten i naturtillståndet består i egenskapen att kunna handla fritt, endast bunden till de naturliga lagarna (Waldron, 2009). De naturliga lagarna, eller naturrätten, står som grund för en stor

del av Lockes politiska teori och utgör en viktig aspekt i det problem som vi kommer att behandla i detta arbete.

Lockes naturrätt är ett svårdefinierat begrepp, och som Peter Laslett (2003) medger i introduktionen till "Two Treatises of Government" så hittar man ingen analys av begreppet i boken, trots dess betydelsefulla roll. Laslett (2003) föreslår dock en mångfasetterad tolkning av begreppet då han väljer att se naturlagarna dels som påbud från gud, dels som förnuftsbaseade regler och dels som de lagar enligt vilka naturen är beskaffad och ordnad utefter (s. 82). Naturens lagar är detsamma som förnuftets lagar, och genom vårt förnuft förstår vi att vi som jämlika människor, tillhörande gud, inte borde "göra skada på varandras liv, hälsa, frihet eller egendom" (Locke, 2003, s. 271). Den grundläggande naturliga lagen består således i självbevarelse, ett bevarande inte bara för sitt eget liv, utan även för andras, för mänskligheten. Waldron (2009) påminner oss här om att Lockes naturrätt följaktligen uttrycker både negativa och positiva plikter: negativa i den bemärkelse att man inte borde skada andra och positiva i den bemärkelse att man borde hjälpa andra som har fallit offer för någon oförrätt (s. 189).

Den absoluta frihet som återfinns i naturtillståndet består i möjligheten att kunna handla fritt efter vårt förnuft, vilket alltså innebär att handla efter de naturliga lagarna och följaktligen enligt guds vilja (Waldron, 2009, s. 94). Locke menade sålunda att frihet och lag är två sidor av samma mynt. Frihet innebär nämligen att vara fri från tvång och våld från andra, någon som inte är möjligt i frånvaro av lag, medan lagar alltså har som mål att upprätthålla friheten genom att göra det möjligt för individen att handla utefter sitt eget förnuft, och inte under tvång från någon annans vilja (Locke, 2003, s. 306). Genom dessa argument uppenbarar sig Lockes syn på samhället och statens grundläggande funktioner.

I Lockes naturtillstånd ligger den verkställande kraften och rätten att straffa de som överträder de naturliga lagarna hos den enskilda individen. I det politiska samhället har denna individuella rätt överlämnats till ett kollektivt rättssystem i syfte att "undvika de svårigheter som nödvändigtvis uppstår när varje person är domare i sitt eget fall" (Locke, 2003, s. 326). Den första och mest grundläggande institutionen i ett politiskt samhälle är således den lagstiftande makten. Denna makts fundamentala uppgift, och alltså statens fundamentala uppgift, är i sin tur att vidmakthålla ett lagsystem som i enlighet med de naturliga lagarna skyddar och upprätthåller individernas självbevarelse och frihet (Locke, 2003, s. 356). Waldron (2009) tolkar Lockes teori om lagstiftande som att den lagstiftande församlingens konkreta uppgift består i att resonera kring hur väl olika lagförslag stämmer överens med de naturliga lagarna, och så länge det bland folket finns olika uppfattningar om de naturliga lagarnas innebörd så är det lagstiftningen som kungör avgörandet (s. 194).

Locke lägger i sin politiska teori stor vikt vid begreppet samtycke. Eftersom människan föds fri, enbart bunden till de naturliga lagarna, krävs det ett samtycke från individen för att denne ska kunna bli ett subjekt för en annan makt än just naturlagen (Locke, 2003, s. 347). Samtycket behöver dock inte vara uttalat, utan medges underförstått genom att man tar del av statens beskydd eller egendom, exempelvis genom att man, för att använda Lockes egna exempel, reser på allmänna vägar eller helt enkelt befinner sig i statens territorium (Locke, 2003, s.

348). Ett samtycke till staten innebär dock inte en nitisk skyldighet att lyda, utan medför istället ett ansvar att utvärdera, ställa sig kritisk och, om omständigheterna råder, motstå orättfärdiga lagar (Waldron, 2009, s. 187).

2.2 Jean-Jacques Rousseau

Intuitionen i vårt förhållande till Rousseau, i egenskap av uppsatsen, har inte varit att ta ställning till huruvida hans samlade teorier klingar totalitärt eller liberalt. Däremot anser vi det vara av vikt att uppmärksamma möjligheterna till olika uttolkningar av Rousseaus teorier – baserat på vad man väljer att inkludera i sin studie av hans teorier – dessutom att det har gjorts på olika vis och med olika resultat.

Rousseaus teorier ter sig i viss mån tvetydiga. David Boucher har uppmärksammat Rousseaus tvetydighet, och menar den medfört uttolkningar åt både liberala och totalitära håll, beroende på vad i Rousseaus verk man lägger fokus på (Boucher, 2009, s. 239-240). Man skulle kunna tänka sig en läsning av Rousseaus verk där de tillsammans får lägga grund för hur man lämpligen bör tolka dem, färgade inte bara av läsaren utan även av varandra. Vi har dock valt att i denna uppsats bara inkludera några av hans verk, och gör därför inga anspråk på att klassificera verken enhetligt.

Den del i Rousseaus författarskap som vi framförallt funnit intressant, i förhållande till uppsatsen, är *The Social Contract*. Verket tar sin början med följande mening; ”I intend to examine whether, in the ordering of society, there can be any reliable and legitimate rule of administration, taking men as they are, and laws as they can be.” (Rousseau, 2008, s. 45). Därmed klargör Rousseau syftet med verket redan i dess första mening, samtidigt som en undran gällande huruvida ”människans vara” redan är klarlagt eller inte. Hur ”människan är”, eller hennes vara, uppmärksammas senare i verket, men för att få en grundligare förståelse för Rousseaus syn på människan är det relevant att uppmärksamma Rousseaus föregående skrivna verk; *A discourse on the Origin of Inequality*.

Väldigt kort och essentiellt sammanfattat, upplever vi *A discourse on the Origin of Inequality* beskriva hur Rousseau ser på människan och vad samhället gjort med henne. Enligt verket framkommer det att människan, innan hon socialiserades, drevs av självbevarelse och empati (Rousseau, 2007, s. 101-135). Enligt Rousseau i *A discourse on the Origin of Inequality* tycks människan i ett naturligt tillstånd, därmed i avsaknad från civilisation och socialisering, var fri och icke-moralisk; samhället och dess framväxt tycks vara det som gjort henne till social och moralisk, vilket kan illustreras med följande citat: ”[...] Metallurgy and agriculture were the two arts which produced this great revolution. The poets tell us it was gold and silver, but, for the philosophers, it was iron and corn, which first civilised men, and ruined humanity. [...]” (Rousseau, 2007, s. 121).

Boucher menar att Rousseau i *A discourse on the Origin of Inequality* ämnar påvisa människans socialt förskaffade moral, och de historiska orsakerna – p.g.a. människans civilisering – till hennes ondska (Boucher, 2009). Boucher menar vidare att *The Social Contract* kan ses som försök till att visa hur det civiliserade samhället ska struktureras så att förnuft och samvete kan verka i samklang, vilket det i *A discourse on the Origin of Inequality* inte verkar göra (Boucher, 2009). Denna bild av verken och deras betydelse i förhållande till varandra, är en bild vi delar med Boucher.

För att nu övergå till *The Social Contract*, den skrift vi anser är principiellt mest intressant i relation till uppsatsen. De specifika resonemang och argumentationer från verket som vi vill behandla, framkommer först i uppsatsens analys. Det är således de övergripande idéerna vilka präglar verket vi här vill lyfta fram. Det som i störst utsträckning präglar resonemangen i *The Social Contract* är begreppet allmänvilja, ”general will”. Rousseau skriver i verket om vad allmänviljan är och konstruerar modeller för hur samhället bör arrangeras utefter denna allmänvilja (Rousseau, 2008). Essentiellt ter sig allmänviljan vara medborgarnas kollektiva vilja, vilken kommer till uttryck då medborgarna överlämnar alla sina rättigheter till kollektivet (Rousseau, 2008).

Rousseaus allmänvilja framställt på ovanstående vis kan tyckas totalitär eller ogenomförbar, rent praktiskt. Det är därför adekvat att genom följande citat illustrera vad Rousseau menar med överlämnandet av individens fri- och rättigheter;”[...] each in giving himself to all gives himself to none, and since there are no associates over whom he does not acquire the same rights as he cedes, he gains the equivalent of all that he loses, and greater strenght for the conservation of what he possesses.[...]” (Rousseau, 2008. s. 55). Således menar Rousseau att allmänviljan per definition tillgodoser individens behov då den nödvändigtvis är densamma för alla. Övergången till det sociala kontraktet, om den följer allmänviljan, innebär därmed att ingen individ vill inskränka någon annan individs fri- och rättigheter eftersom individen i så fall kränker sina egna fri- och rättigheter (vilket styrks av den pre- civiliserade individens självbevarelse som redan omnämnts).

3 Analys

3.1 Locke och svensk narkotikapolitik

John Lockes texter är vedertaget ansedda som mycket inflytelserika på den politiska liberalismen, och han räknas ofta som en av grundarna av den klassiska liberalismen: en ideologi som bland annat framhäver vikten av naturrätt, individuell frihet och ett återhållsamt statligt inflytande (Molin, 2013). Med detta i baktanke kan det vid en första anblick tyckas vara lätt att förutse resultatet av den analys som ligger framför oss. Svaren på våra frågor ges ju redan i en beskrivning av den politiska skola som John Locke har varit med att bygga. Vår förhoppning och vårt mål med denna analys dock, förståeligt nog, djupare än så. En så grundläggande filosofi som Lockes torde rimligtvis kunna ge upphov till ett flertal aspekter och olika sätt att se på det fenomen som är föremål för vår analys, alltså kriminaliseringen av konsumtion av narkotika.

Angående frihet, förnuft och självbevarelse

En viktig del av Lockes politiska teori är hans naturrättsfilosofi. Genom att anta att människan har vissa naturliga rättigheter, och således också naturligt ansvar, bör en suverän makt alltid behöva ta hänsyn till dessa i sitt maktförhållande till individen. Då statens maktutövning över dess medborgare grundar sig i ett lagssystem består denna relation i att få de civila lagarna att stämma överens med de naturliga, en uppgift som är den lagstiftande församlingens, alltså i Sveriges fall riksdagens, mest grundläggande, enligt en möjlig tolkning av Lockes teori. En för oss intressant uppgift när man läser 1988 års regerings proposition över en kriminalisering av konsumtion av narkotika är därför att undersöka den del av argumentationen bakom lagförslaget som handlar om lagens principiella natur (en konkret diskussion om naturlag kontra civillag hade varit ett naivt begär).

Efter en genomgång av alla argument för och emot lagförslaget kan vi sluta oss till att ett av motargumenten är av direkt principiell karaktär. RÅ och BRÅ utvecklade nämligen i ett remissvar en invändning som går ut på att en kriminalisering av eget bruk av narkotika innebär en ”straffbeläggning av en handling som riktar sig mot den egna personen”, något de anser gå emot ”svenska straffrättsliga principer” (prop. 1987/88:71, s. 17). Invändningen kan tolkas som att det enligt ”svenska straffrättsliga principer” ligger utanför statens befogenhet att skydda enskilda individer från sina egna handlingar.

Spontant är det lätt att tänka sig att Locke hade instämt i denna invändning, med hänsyn till den personliga friheten. Genom att titta på vad Locke ansåg vara statens fundamentala uppgift, nämligen att, som man kan läsa i teoriavsnittet, ”vidmakthålla ett lagsystem som i enlighet med de naturliga lagarna skyddar och upprätthåller individernas självbevarelse och frihet”, öppnas dock vägen till två intressanta infallsvinklar beroende på vilken av de två egenskaperna - självbevarelse eller frihet - man väljer att lägga vikt vid. Betonar man friheten skulle den spontana reaktionen förmodligen vara korrekt. Frihet innebär enligt Locke att kunna handla efter sitt eget förnuft utan tvång från någon annan (Locke, 2003, s. 306). Det är svårt att tänka sig hur en lag som straffbelägger en handling som riktar sig mot den egna personen skulle kunna upprätthålla denna typ av frihet. Den andra infallsvinkeln intar man dock undersöka vad det enligt Locke innebär att handla efter sitt eget förnuft. Som vi redan har sett så innebär detta att handla efter de naturliga lagarna, vilket i sin tur innebär att handla efter guds vilja, vilket till sist leder oss till slutsatsen att man inte bör handla på något sätt som strider mot självbevarelsen, vare sig sin egna eller någon annans – ty vi är i guds ägo. Genom detta resonemang visar det sig att Lockes definition av frihet kan tolkas som innefattande av själva självbevarelsebegreppet. Således blir frågan om huruvida kriminaliseringen av eget bruk av narkotika är en inskränkning av individens frihet och rättighet en fråga om huruvida bruket av narkotikan är ett hot mot självbevarelsen eller ej.

Men även denna fråga kan ge olika svar, beroende på hur man ser på det. På det individuella planet är det naturligtvis väldigt svårt att svara på om ens narkotikabruk är ett hot mot självbevarelsen eller ej, då det är beroende av många olika faktorer, kanske framförallt frekvensen av bruket samt mängden och typen av narkotika. Det är alltså varje persons ansvar att handla förnuftigt, att handla i enlighet med självbevarelsesdriften. Ett eget bruk av narkotika kan inte vara straffbart om konsumtionen är i den grad att det inte är avsevärt destruktivt. Och även om konsumtionen är uppenbart destruktivt, så det ju en följd av ett rationellt beslut. Vår förmåga att tänka förnuftigt ger oss enligt denna tolkning ett ansvar för vårt eget liv.

Ser man dock på narkotikabruk från ett mer generellt perspektiv framträder andra aspekter av problemet. Locke (2003) skriver följande: ”If anyone offends against the law of nature, everyone else has the right to punish him for it [...] not simply for his own damage but to vindicate the rule of reason[...]” (s. 97). Han förklarar vidare att “we may do so individually, but we may and must co-operate with other individual against this ’trespass of the whole Species’” (Locke, 2003, s. 97). Genom att se narkotikabruket som ett hot mot mänsklighetens självbevarelse skulle man alltså genom Lockes teorier kunna argumentera för att bruk av narkotika är en handling som strider mot de naturliga lagarna, och alltså en handling som bör omfattas av samhällets civila lagar.

Lockes politiska teorier har dock en teologisk grund. Det ansvar som staten tar på sig genom att straffbelägga en handling för dess självdestruktiva egenskap i grund och botten är ett ansvar inför gud. En sådan grundförutsättning känns föga relevant för ett modernt, sekulariserat samhälle som Sveriges. Men vare sig man

accepterar den religiösa premissen eller ej, så återstår grundtanken att samhället har ett ansvar att värna om sina medborgare.

Angående politisk konsekvens och lagens preventiva funktion

Som svar på RÅ och BRÅ:s invändning om det principiellt felaktiga i att straffbelägga en handling som riktar sig mot den egna personen svarar propositionens författare så här: ”Själv delar jag den principiella uppfattningen att strafflagstiftning här i landet normalt inte bör användas för att skydda enskilda personer mot egna åtgärder. Denna princip kan emellertid inte gälla undantagslöst. Och principen kan [...] självfallet inte få utgöra något hinder mot att självdestruktiva åtgärder kriminaliseras med hänsyn till att de kränker även andra skyddsvärda intressen.” (prop. 1987/88:71, s. 17). Detta argument belyser en intressant filosofisk aspekt då det försöker rättfärdiga en kriminalisering av en handling, inte primärt på grund av handlingens uppsåtliga motiv, utan på grund av de oönskade konsekvenser som handlingen kan ge upphov till. Ett sådant argument hade i och för sig på det abstrakta planet kunnat få stöd i Lockes teori om att en av samhällets ofrånkomliga ändamål måste vara att upprätthålla samhället i sig (Locke, 2003, s. 364). Dock kräver en sådan argumentation en noggrann övervägning om hur allvarliga konsekvenserna är/kommer bli, jämfört med hur stort inskränkande av den personliga friheten en sådan lagstiftning skulle innebära. Som man kan läsa i ”Narkotika” bör det dessutom finnas mycket goda skäl för att en kriminalisering ska ta stånd, och att ”kriminalisering och straff är en lösning som kan berättigas först då andra alternativ inte är tillräckliga” (Jareborg i Träskman, 2011, s. 67). En uppenbar fråga blir således i vilken utsträckning andra alternativ än kriminalisering har diskuterats i debatten om narkotikabruket och dess konsekvenser. Innan vi går in på sådana alternativ ska vi dock djupare undersöka argumentet bakom kriminaliseringen.

Som vi förklarat i bakgrundsavsnittet så är Sveriges narkotikapolitik inramat av visionen om ett narkotikafritt samhälle. Med en sådan vision följer det att samhället tydligt måste representera en absolut nolltolerans mot narkotika. Detta ställningstagande uttrycks på ett flertal ställen i propositionen genom formuleringar som exempelvis ”en kriminalisering av konsumtion krävs för att ge uttryck för att samhället tar avstånd från varje befattning med narkotika” (prop. 1987/88:71, s. 7), eller som en borgerlig reservation antydde: att det inte är ”godtagbart med en lagstiftning som visserligen straffbelägger praktiskt taget alla former av handhavande av narkotika men som ändå lämnar straffri just den befattningen som ytterst är förutsättningen för all narkotikabrottslighet, nämligen själva konsumtionen” (prop. 1987/88:71, s. 8). Tydligt avståndstagande och konsekvent politik är alltså nyckelbegrepp i huvudargumentet för lagen mot konsumtion av narkotika. Stor vikt läggs också vid det man hoppas bli en konsekvens av denna normativa politik, nämligen att ”ett sådant avståndstagande skulle vara påkallat inte minst för att motverka att ungdomar och andra som befinner sig i en risksituation dras in i missbruk” (prop. 1987/88:71, s. 7) och att ett sådant avståndstagande kan ”förväntas få en beaktansvärd psykologisk

betydelse för att motverka att ungdomar förleds till missbruk” (prop. 1987/88:71, s. 8).

Att rättfärdiga en lag med hänvisning till en förväntad preventiv funktion skulle enligt vår tolkning av Locke inte vara godtagbart. För det första så strävar detta emot lagarnas grundläggande syfte, nämligen att värna om varje mans frihet att bestämma över sin egen person och sina egna handlingar (Locke, 2003, s. 306). För det andra så kan inte staten och lagsystemet inneha mer makt än den makt som varje person hade i naturtillståndet, eftersom statens makt är summan av den makt som varje person har överlåtit. Människans makt i naturtillståndet var inte större än vad de naturliga lagarna tillät för bevarandet av den egna personen, och således inte tillräckligt stor för att göra andra personer offer för sin egen vilja (Locke, 2003, s. 357). Genom att lagstifta i syfte att avskräcka blir inte lagens huvudsakliga funktion att straffa en överträdelse av naturlagen, utan snarare att moralisera och representera suverän vilja.

Angående straff och vård

Låt oss nu undersöka vilka alternativ till en kriminalisering som är möjliga i frågan om konsumtion av narkotika. Det vanligaste, mest vedertagna och för oss mest intressanta alternativet kallas för ”harm reduction”, vilket vi här väljer att översätta med skadereduktion. Skadereduktion kan, som man kan läsa i ”Narkotikapolitik och narkotikadebatt”, ses som ”ett paraplybegrepp som täcker interventioner, program och politiska initiativ för att minska de hälsomässiga, sociala och ekonomiska skadorna av narkotikaanvändande för individer, samhällen och länder” (Rhodes & Hendrich i Svensson, 2012, s. 55). Skadereduktionens praktiska politik har alltså, som man hör på namnet, syftet att minska de negativa konsekvenserna av narkotikakonsumtion. Detta grundar sig i idéer om att droganvändning i sig inte ska ses moralistiskt, att droganvändare är fullvärdiga medborgare och inte bara objekt för olika åtgärder, att narkotikapolitik ska vara grundat i praktik och vetenskap och inte i ideologier och dogmatism, samt att mänskliga rättigheter ska respekteras och inte överträdas i namn av ett mål som exempelvis ett narkotikafritt samhälle (Svensson, 2012, s. 57).

Dessa idéer utgör i princip motsatsen till den värdegrund som den svenska repressiva narkotikapolitiken representerar. Genom att kriminalisera konsumtionen av narkotika så gör man brukaren till en brottsling och samhället till ett offer. Genom en politik i enlighet med skadereduktion framstår istället brukaren som ett offer som man försöker hjälpa genom att minska de skador som denne orsakar sig själv och samhället. Denna typ av skadereducerande politik stämmer bättre överens med den teori som Locke förespråkar eftersom staten då tar ansvar och handlar för både personers och samhällets hälsa och självbevarelse samtidigt som den personliga friheten respekteras och upprätthålls.

Begreppet ”harm reduction”, eller skadereduktion, förekommer dock inte på något ställe i propositionen. Däremot framställs ett potentiellt problem i att kriminaliseringen kan bli ett hinder för missbrukare som vill söka vård. Detta är enligt propositionsförfattaren det tyngsta argumentet mot en lag mot konsumtion av narkotika; ”en utvidgad kriminalisering kan inverka negativt på

narkotikamissbrukares ambitioner och ansträngningar att söka och underkasta sig vård för sitt missbruk (prop. 1987/88:71, s. 17)”. Detta var anledningen till varför en särskild regel om ansvarsfrihet instiftades vid lagstiftandet mot narkotikakonsumtion, nämligen en ansvarsfrihet då konsumtionen uppdagades i samband med att brukaren söker eller underkastar sig vård eller annan behandling (prop. 1992/93:147, s. 11). Denna regel togs dock bort när lagen mot eget bruk av narkotika skärptes år 1993 och fängelsestraff infördes på straffskalan, vilket bland annat motiverades med att ”en straffskala med fängelse gör det möjligt att döma till vård” (prop. 1992/93:147, s. 11). Därmed flyttades ansvaret från individen och dennes frihet att främja sin egen hälsa och självbevarelse till staten, som först nu fick makten att döma huruvida en individ behöver vård eller ej.

År 2007 undersökte FHI det drogförebyggande arbetet i Sverige, och 2008 beskrev de i en rapport att tillgängligheten för narkotika hade ökat utan att konsumtionen hade ökat. Däremot visade de att narkotikarelaterade skador och dödsfall hade ökat markant. År 1995 var antalet narkotikarelaterade dödsfall 182, medan de år 2007 kunde räknas till 350. Följande citat kommenterar denna statistik och beskriver samtidigt målände den Svenska narkotikapolitiken: ”Den tendensen strider mot utvecklingen i EU i stort och skulle kunna tala för harm reduction som drogpolitisk princip. Men medan en konstant eller minskande konsumtion betraktas som ett resultat av den svenska restriktiva narkotikapolitiken och/eller det förebyggande arbetet, relateras inte ökningen av narkotikaskadorna eller de narkotikarelaterade dödsfallen till en eventuell brist på skademinskande insatser. Istället används dessa problem som en bekräftelse på att narkotika är farligt och därmed som en legitimering av den restriktiva narkotikapolitiken och ett narkotikafritt samhälle som mål” (Sahlin, 2011, s. 98).

3.2 Rousseau och svensk narkotikapolitik

Angående allmänviljan och staten

Rousseau menar att medborgaren i en stat är fri då staten handlar efter allmänviljan, d.v.s. alla medborgares gemensamma vilja (Rousseau, 2008. s. 54-62). Reflekterar man över hur politiska församlingar i många frågor är oeniga, medborgares olika syn på lagar, eller meningsskildaktigheter överhuvudtaget för den delen, är det uppenbart att alla medborgare inte är överens i alla politiska frågor alltid.

Om det i uteslutande fall är majoriteten som bestämmer – vilket förövrigt är en tanke starkt förankrad i många demokratiska stater– bör det rimligen inte vara detsamma som ”den allmänna viljan” (allmänvilja) eftersom alla medborgare därmed borde inkluderas i allmänviljan, vilket minoriteten i en majoritetsstyrd stat på sätt och vis inte gör.

Rousseau påstår att den här typen av kritik mot allmänviljan är felformulerad; så till vida att själva valet att leva i staten gör att ens egen vilja alltid representeras av majoriteten i samhället, även om ens partikulära vilja i den specifika frågan

inte är densamma som majoritetens (Rousseau, 2008. s. 136-139). Resonemanget Rousseau för i denna fråga, går ut på att staten medborgaren lever i; kan tillgodose allmänviljan genom majoritetsstyre så länge staten är fri för medborgaren att lämna (Rousseau, 2008. s. 137). Hur relationen mellan stat och individ enligt Rousseau bör vara, kan man därför anta bestå i att staten agerar i enlighet med allmänviljan; och att om den så gör, kan den ålägga individen skyldigheter så som att följa lagar – där individens frihet i förhållande till dessa lagar och skyldighet består i att individen ska ha rätt att lämna staten om så önskas.

Relationen mellan stat och individ, och i mer specifik enlighet med frågeställningen; angående lagen mot konsumtion av narkotika och dess manifestering av relationen mellan stat och individ, verkar det alltså som om den centrala frågan är huruvida lagen kan sägas spegla allmänviljan. Den fortsatta analysen av relationen mellan stat och individ utifrån lagen mot konsumtion av narkotika och Rousseau, kommer fortsättningsvis därför att mest fokusera på allmänviljan.

Angående allmänviljan och dess förvaltare

Rousseau menar att en demokrati inte kan ha politiska representanter om allmänviljan ska kunna råda i en stat (Rousseau, 2008. s. 126-129). Därmed tycks det som han menar att endast fullt ut direktdemokratiska demokratier kan föra fram allmänviljan. Hans förklaring till varför så är fallet är långt ifrån glasklar. Inte heller nämner han att det skulle kunna finnas undantag från denna princip. Den sanna lagen, enligt Rousseau, kan inte vara annat än deklARATIONER av allmänviljan (Rousseau, 2008. s. 128). Därmed måste man dra slutsatsen att Rousseau inte accepterar en stat så som Sverige vara kapabel, p.g.a. dess folkvalda politiker i egenskap som lagstiftare, att befästa allmänviljan genom sitt lagstiftande. Därmed skulle Rousseau inte anse att lagen mot eget bruk av narkotika tillkommit på ett sätt vilket varit förenligt med allmänviljan, och därför inte vara ett uttryck för en rättfärdig relation mellan staten och individen. Detta bör ses som en stark kritik mot lagen, och gäller mer generellt för alla lagar stiftade genom demokratisk representation.

Som vi visat är det högst osannolikt att Rousseau skulle acceptera Sveriges styrelseskick som en kapabel uttrycksform för allmänviljan, och därmed även hur lagen mot eget bruk av narkotika tillkommit. Samtidigt kan man fråga sig om han inte hade accepterat Sveriges styrelseskick (och likvärdiga) om hans idéer om allmänviljan hade kommit till uttryck i vår kontext. Kanske Rousseau förkastat demokratisk representation p.g.a. att han i sin kontext inte tänkte sig att den kunde vara utformad så som den t.ex. är i dagens Sverige. Det stämmer i och för sig att Rousseau uttryckligen menat att all form av representation av medborgarna medför att allmänviljan inte kan komma till tals; att det i sådant fall kan vara partikulära viljor bland de som sägs representera medborgarna som kommer till tals, och därmed styr staten (Rousseau, 2008. s. 122-151). Detta är såklart en risk man aldrig kan komma ifrån, inte ens i dagens demokratier, och därmed ter det sig som om man inte enbart kan ackreditera Rousseaus kontext för hans tankar angående representation. Uppmärksammandet av representationsproblematiken

innebär att vi lyckats åskådliggöra hur Rousseau skulle se på Sveriges förmåga till att styras av allmänviljan, där svaret är att Sveriges stat inte nödvändigtvis styrs av allmänviljan. Därmed kan lagen mot konsumtion av narkotika vara utformad efter partikulära viljors preferenser, vilket i så fall skulle innebära att lagen är grundad på en syn av relationen mellan stat och individ som starkt skiljer sig från Rousseaus syn på hur relationen bör se ut.

Angående allmänviljans representation i lagen

Likväl, i ett försök att lyfta Rousseaus teori om allmänviljan in i vår kontext, bortser vi nu ifrån aspekten hur lagen (d.v.s. lagen mot konsumtion av narkotika) tillkommit, och fokuserar på lagen i sig, som redan instiftad lag. Det blir då relevant att reda ut, i förhållande till Rousseaus teorier om allmänviljan; huruvida lagen är en deklARATION av allmänviljan eller inte – trots att dess ursprung ifrågasätts. Rousseau menar, vilket vi redan påvisat, att majoritetens vilja (i staten) kan vara allmänviljan. Alltså vore en viktig fråga gällande lagen mot konsumtion av narkotika att finna svaret till huruvida en majoritet av Sveriges medborgare är för den eller inte. Om det visar sig lagen har majoritetens stöd, skulle Rousseau därmed antagligen påstå att det tyder på att lagen vilar på (eller i alla fall kan vila på) den allmänna viljan, d.v.s. allmänviljan. Det skulle via opinionsmätningar, omröstningar etc. gå att få en bild av huruvida en majoritet är för eller emot lagen mot konsumtion av narkotika. Däremot är det inte av vikt för analysen. Vi nöjer oss nämligen med konstaterandet att om en majoritetsopinion finns för lagen mot konsumtion av narkotika; är det en förutsättning för att Rousseaus allmänvilja ska kunna finnas deklarerad i den. I detta avseende tror vi många delar Rousseaus syn på relationen mellan stat och individ, för fundamentalt sett är hela demokratin uppbyggd kring tanken om att majoriteten bestämmer; vilket kommer till uttryck på många vis, t.ex. genom omröstningar.

Med ovanstående konstaterande uppstår en relevant följdfråga; anser Rousseau att majoriteten kan bli vilseledd och därmed deklarerar lagar vilka präglats av partikulära viljor snarare än allmänviljan (?). Om så kan vara fallet, är naturligtvis majoritetsstöd i sig inget bevis för att allmänviljan deklarerats i en specifik lag med majoritetsstöd bland medborgarna. Rousseau skrev följande;

”The general will is always in the right, but the judgement guiding it is not always enlightened. The general will needs to be shown things as they are, and sometimes as they ought to appear, to be taught which path is the right one for it to follow, to be preserved from the seductiveness of particular wills, to have comparisons of times and places made for it, and be told of those remote and hidden dangers which counterbalance the attractions of visible, present advantages.” (Rousseau, 2008. s. 75).

Således ter det sig som om Rousseau menar allmänviljan alltid har rätt, men att den kan bli vilseledd. Därmed anser han logiskt nödvändigtvis att det rätta för allmänviljan kan råda samtidigt som den är vilseledd, d.v.s. att det ”rätta” för allmänviljan kan vara att den är vilseledd. Detta finner vi anmärkningsvärt. Huruvida Rousseau verkligen ämnade mena ovanstående, eller förvirrande sig i

skrift, låter vi vara osagt. Hur som helst framstår det som om allmänviljans vilseledning inte är något särskilt bekymmersamt fenomen enligt Rousseau.

I vår kontext, d.v.s. i den västerländska demokratiska världen, tror vi att vilseledning av medborgarna ses som ett mer bekymmersamt fenomen; och om man accepterar allmänviljan som begrepp lär man därför tycka vilseledning av denna vara problematiskt. Om allmänviljan finns, och kan komma till uttryck i Sveriges riksdag, är det därför en intressant fråga huruvida lagen om konsumtionsförbud av narkotika tillblev genom vilseledning av allmänviljan. T.ex. menar Börje Olsson att det var efter påtryckningar och opinionsarbete, av bl.a. polisen och intresseorganisationer, som Socialdemokraterna ändrade sin hållning i fråga om konsumtionsförbud av narkotika – vilket ledde fram till att lagen kunde instiftas (Olsson, 2011). Svaret på frågan huruvida allmänviljan blivit vilseledd i lagen mot konsumtion av narkotika är delat, i alla fall i beaktandet av de delar i Rousseaus teorier som uppmärksammas. Man kan tolka opinionsbildningen och trycket från polisen och intresseorganisationerna som en vilseledning där partikulära viljor fått fäste (vilket går emot allmänviljan), eller så kan man kreditera desamma för att ha upplyst allmänviljan. En tredje tolkning kan vara att allmänviljan blivit vilseledd, men att inga partikulära viljor fått fäste (vilket är i enlighet med allmänviljan). Det finns med andra ord inget givet svar på frågan.

I den regeringsproposition vilken grundlade införandet av konsumtionsförbud av narkotikaklassade varor/substanser anförs argumentation gällande varför förbudet bör införas. Däribland tas åsikten upp att samhället med juridisk hjälp bör ta avstånd från all form av befattning med narkotika, eftersom det skulle kunna ha en psykologisk effekt för individer som befinner sig i riskzonen att bli narkomaner (t.ex. ungdomar), och för dem som av okunnighet skulle kunna tänka sig använda narkotika (prop. 1987/88:71, s. 16). Argumentet verkar antyda en inställning till att vissa individer inte kan fatta rationella beslut gällande sitt eget självbevarande, och att räddningen för dessa individer är ett konsumtionsförbud av narkotika; eftersom de då skulle inse riskerna med narkotika. Det verkar därmed underförstått att narkotika är farligt, antagligen för både stat och individ. Genom argumentet tycks vidare en syn på det principiella planet målas upp i form av att staten inte bara bär ansvaret över sig själv, utan i viss mening även över individen. Som tidigare påpekats tycks Rousseau dela uppfattningen, d.v.s. att det allmänna dikterar individens möjligheter i staten.

På upprepade ställen i propositionen (prop. 1987/88:71) lyfts åsikten fram att staten bör vara konsekvent i synen på narkotika, något som konsumtionsförbudet skulle ge upphov till. Denna tanke motiverar senare även propositionen angående straffhöjningen av det då instiftade konsumtionsförbudet mot narkotika (1992/92:142, s. 14-25). Vilka signaler man anser sig sända till statsinvånarna tycks alltså vara av stor vikt.

På senare år har röster i narkotikadebatten höjts vilka menat att den svenska linjen fallerat och borde omarbetas (Blomqvist, 2011). Framförallt verkar dessa röster vara inspirerade av harm-reduction (skadereduktion). Det statliga etablissemanget står i stort sätt helt enade om att förändring av den svenska linjen är otänkbart (Svensson, 2012, s. 47-54). Vilket återigen verkar motiveras av

vikten i en konsekvent narkotikapolitik. Det verkar således som den svenska linjen, med betoning på konsekvent narkotikapolitik, kan spåras som ett mer eller mindre ihållande fenomen med start senast under 1980-talets andra hälft. Varför har man ansett, och ännu verkar anse, konsekvens i narkotikapolitiken som något nödvändig (?), trots att det finns empiriska data vilken styrker att mer liberala modeller kan ge god effekt gällande minskat missbruk (Svensson, 2012. s. 177-200).

Svaret tycks ligga i hur man ser på missbruket. Staten har genom propositionerna verkat mena att narkotikabruk och narkotikamissbruk inte får förekomma. Således tycks totalförbud mot narkotika vara den enda rätta vägen mot detta mål, d.v.s. ett narkotikafritt samhälle. Detta konstaterande torde kunna påvisa någonting om synen på relationen mellan stat och individ. Med utgångspunkt i Rousseaus tankar om allmänviljan; kan man förstå signalpolitikens värde. För som Rousseau påpekar, kan allmänviljan inte ta hänsyn till partikulära viljor (Rousseau, 2008. s. 100-102). Det faktum att vissa individer snarare kan stjälpas än hjälpas till följd av konsumtionsförbudet av narkotika; är för staten således kanske inte så relevant, lagen är ju inte anpassad för partikulära individer. I detta avseende framstår det som om lagen mot konsumtion av narkotika är ett principiellt uttryck för att staten värdesätter sina principiella åsikter högre än enskilda individers. Och om man tänker efter, är detta konstaterande nog ganska självklart.

Baserat på de iakttagelser och resonemang som uppkommit i analysdelen om Rousseau; vad skulle han tycka om lagen mot konsumtion av narkotika (?). De aspekter som Rousseau skulle ansett viktiga att ta ställning till kommer avgöra vad svaret på frågan blir. Det är därför relevant att påpeka att svaret är påverkat genom vår tolkning av Rousseaus skrifter. Det är nämligen inte helt säkert Rousseau själv skulle hålla med om att vi uppmärksammat de aspekter han i sammanhanget skulle värdesatt som viktigast. Vår syn – i alla fall – är att vi genom analysen uppmärksammat och problematiserat de viktigaste aspekter för frågan, utifrån Rousseaus *The Social Contract*.

4 Diskussion och slutsats

I analysen framkommer att regeringen infört lagen mot konsumtion av narkotika med skilda motiv där vissa kan kopplas till teoretikernas syn på relationen mellan stat och individ. Olikheten mellan analysdelarna speglar skillnaderna mellan de olika teoriernas fokus och perspektiv, och utgör således olika sidor av problematiken. Vår slutsats består av dessa olika sidor. Vad har teorierna lärt oss om politiken bakom lagen mot eget bruk av narkotika, och vad har politiken lärt oss om teorierna?

Locke verkar mena att statens roll är att befästa de av naturen givna rättigheter och skyldigheter som åligger individen; statens makt kan inte sträcka sig längre än till den naturliga lagen. Då den naturliga lagen syftar till att bevara mänskligheten och det som främjar vår självbevarelse, så kommer mycket av den praktiska politik man grundar i Locke att handla om en tolkning av vad som kan anses vara ett medel för människans bästa.

Det största principiella problemet med lagen om konsumtion av narkotika verkar, enligt vår kritiska läsning av Locke, ligga i en spänning mellan just självbevarande och frihet. Som man kan läsa i analysen så leder en djupare granskning av denna spänning oss till att friheten inbegriper rätten att bestämma över den individuella självbevarelsen. Lockes stora vikt vid den individuella friheten genomsyrar alla aspekter av vårt problem, och gör ett rättfärdigande av lagen mot konsumtion av narkotika svårt då det innebär ett statligt ingripande i den personliga friheten. Samtidigt uppmärksammar analysen en svårighet i Lockes teori, då det är svårt att urskilja förhållandet mellan individens respektive kollektivets (samhällets eller mänsklighetens) självbevarelse.

I Rousseaus fall har den övergripande aspekten att utreda i relation till frågeställningen visat sig vara rörande begreppet allmänviljan. Om lagen mot konsumtion av narkotika därför avspeglar allmänviljan – skulle Rousseau antagligen ansett lagen rättfärdig i relationen mellan stat och individ. Man kan därför fråga sig om lagen mot konsumtion av narkotika avspeglar Rousseaus allmänvilja. Frågan är komplex, och vi har inte kommit fram till något definitivt svar. Vi skulle dock vilja påstå att lagen (som instiftad) verkar spegla allmänviljan; trots att dess uppkomst verkar tvivelaktig utifrån den allmänna viljans premisser. Vi har genom analysen vidare kunnat påvisa liknande syn hos den dåvarande regeringen angående relationen mellan stat och individ i form av argument som verkat bygga på en grundsyn av kollektivets rätt att bestämma över individen.

5 Referenser

- Blomqvist, Jan, 2011. "Att sluta missbruka – med eller utan samhällets hjälp" i Börje Olsson (red.) *Narkotika: om problem och politik*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, s. 161-185.
- Boucher, David, 2009. "Rousseau" i - Boucher, David – Kelly, P. J. (red.). *Political thinkers: From Socrates to the present* (2:a uppl.). Oxford: Oxford University Press, s. 235-252.
- Laslett, Peter, 2003. "Introduction", i Peter Laslett (red.) *Two Treatises of Government*. Cambridge: Cambridge University Press, s 3-137.
- Locke, John, 2003. *Two Treatises of Government*. Cambridge: Cambridge University Press
- Olsson, Börje, 2011. "Narkotikaproblemet i Sverige: framväxt och utveckling" i Börje Olsson (red.) *Narkotika: om problem och politik*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, s 23-43.
- Olsson, Börje, 2011. "Reflektioner om Narkotika som Problem och Politik – från vad till vad?" i Börje Olsson (red.) *Narkotika: om Problem och Politik*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, s. 239-254.
- Molin, Björn, 2013. "Liberalism" i *Nationalencyklopedin*. URL: <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/liberalism>. Hämtat: 2013 – 03 – 22.
- Proposition 1987/88:71 om ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64).
- Proposition 1992/92:142 om åtgärder mot bruk av narkotika samt ringa narkotikabrott.
- Rousseau, Jean-Jacques, 2007. *The Social Contract and Discourses*, BN Publishing.
- Rousseau, Jean-Jacques, 2008. *The Social Contract*, Oxford: Oxford University Press.
- Sahlin, Ingrid, 2011. "Narkotikapreventionens mål och medel", i Börje Olson (red.) *Narkotika: om problem och politik*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, s 73-101.
- Svensson, Bengt, 2012. *Narkotikapolitik och Narkotikadebatt*, Lund: Studentlitteratur AB.

Träskman, Per Ole, 2011. "Narkotikabrotten och kontrollen av bruket av narkotika genom straffrättsliga medel", i Börje Olson (red.) *Narkotika: om problem och politik*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, s 43-73.

Waldron, Jeremy, 2009. "Locke", i Boucher, David – Kelly, P. J. (red.) *Political Thinkers: From Socrates to the Present*. Oxford: Oxford University Press, s 181-197.